

SOCIOLINGUISTIC ASPECTS IN THE REGION OF BÂRGĂULUI VALLEY, BISTRIȚA-NĂSĂUD COUNTY

Maria Cornelia RUS

Phd Student, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași

Abstract: Sociolinguistics studies all aspects of the relationship between language and society. Sociolinguistic research in multilingual communities aims at the distinct functions of language. The objective of the study is to evaluate sociolinguistic aspects identified in the Bârgăului Valley region, Bistrița-Năsăud County, represented by the selection of speaking subjects according to the diastatic dimension (with variables such as social class, secondary education, higher education), the diagenational dimension (with the variables age, sex) and the diaphasic dimension (thematic conversations). Through these variables, the variation of the language of a speaking subject will be individualized according to its status under the influence of different factors.

Keywords: linguistic, sociolinguistics, dialectal survey, Bârgăului Valley, speaking subjects, diastatic dimension, diagenational dimension, diaphasic dimension.

1. Limba vorbită – limba scrisă

Limba este un fenomen social, un organism viu, ce se află într-o continuă schimbare, a cărei evoluție nu depinde de un singur factor. Aceasta trebuie să țină cont de individ, de evoluția istorică și de societate. Pentru a explica dinamica unei limbi, schimbările care se produc în interiorul ei, dar și evoluția acesteia, este necesar să lărgim sfera cunoașterii spre cadrul sociolingvistic, cadru în care individul și societatea ocupă roluri centrale, existând o condiționare reciprocă între limbă și societate.

În cercetarea limbii vorbite, un rol important îl are distincția limba vorbită și limba scrisă, numite și limba apropierei, respectiv limba distanței. În cadrul limbii distanței, limba română literară și-a creat o pronunțare standard, care evită modificările fonetice, în cadrul limbii apropierei, se remarcă pronunțarea colocvială, proprie limbii vorbite și îi sunt specifice modificări fonetice variate, la rostiri populare și chiar regionale. În timp ce limba scrisă, prin normele sale rigide, printr-o mai mare unitate și stabilitate, reprezintă limba literară, limba vorbită, mai puțin încorsetată de legi, înregistrează și chiar tolerează unele abateri.¹

Varianta standard a pronunțării românești a fost adesea discutată în lucrări de fonetică, ortografie și ortoepie; varietățile substandard, situate între normele academice și cele regionale, sunt mai puțin cercetate în literatura de specialitate. Limba standard reprezintă stadiul din dezvoltarea unei limbi literare în care se stabilesc normele limbii unitare, supraregionale. Limba standard devine varietatea de bază a arhitecturii unei limbi, deoarece asigură coeziunea și stabilitatea limbii naționale. Normele limbii standard, ca rezultat al procesului îndelungat de dezvoltare a limbii literare, au la bază

---

¹ Adrian Turculeț, *Introducere în fonetica generală și românească*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 1999, p. 133.

limba comună, care înglobează trăsături comune tuturor varietăților limbii.² Limba standard nu înlocuiește varietățile nonstandard din repertoriul lingvistic al unei comunități. Acestea au funcții complementare cu cele ale limbii standard.³

Norma este variabilă în funcție de limitele și de natura comunității respective. Fie că vorbim de manifestarea vie a unui individ, de activitatea socială sau de comportamentul real, limba este normată. De cele mai multe ori, individului i se limitează libertatea expresivă, oferindu-i-se sau impunându-i-se un sistem de reguli bine delimitat, numit normă. Norma lingvistică înregistrează modul „cum se spune”, având un caracter „natural” și abstract, iar norma literară arată cum trebuie să se spună (exercitând o anumită presiune asupra vorbitorilor sau a acelor care o utilizează în scris), fiind întotdeauna concretă și convențională. Norma literară este stabilită, în fiecare limbă, pe baza unui anumit dialect, fără a se confunda total cu acesta, în măsura în care acceptă și particularități provenite din alte dialecte sau graiuri ale limbii respective.

2. Variantele pronunțării literare

Potrivit lui Iorgu Iordan cauzele diferențelor de ordin stilistic ale limbii literare scrise și vorbite sunt în strânsă legătură cu latura socială a limbii, cu situația de comunicare și cu proveniența locală a vorbitorilor.⁴ Apare o condiționare reciprocă între limbă și societate, iar cercetarea limbii în context social va reprezenta obiectul principal al cercetării sociolingvistice. Întrucât apar o serie de constante care devin relevante în acest sens: apartenența la unul dintre straturile sociale, diferențele lingvistice referitoare la sex, vârstă, cît și relația dintre limbă și profesiunea diferitelor grupe de vorbitori.⁵ Așadar, studiile de sociolingvistică acordă o mare importanță atributelor de putere: zonă, sex, vârstă, statut social, evidențiindu-se felul cum vorbesc copiii, femeile, bărbații, tinerii și bătrînii, în funcție de clasa socială în care sînt încadrați sau sub influența unor factori diferiți.

Anchetatorul trebuie să aibă în vedere parametrii sociolingvistici ai participanților la procesul de comunicare, precum: originea etnică, zona de proveniență locală a vorbitorului, statutul sociocultural, situația de comunicare, vîrsta subiecților vorbitori etc.

Un aspect care determină diferențe diamesice și diafazice este legat de situația de comunicare. Vorbitorii își schimbă modul de a vorbi în funcție de situațiile de comunicare. Limba literară standard este vorbită de cei care aparțin clasei sociale de sus. Aceștia, desi în situații oficiale încearcă să păstreze norma literară, în contact cu vorbitorii din straturile inferioare folosesc elemente lexicale și pronunțări neacademice, subliniind adaptarea vorbitorului la contextul de comunicare, la statutul sociocultural al interlocutorului. De asemenea, proveniența locală a vorbitorului reprezintă o altă cauză a diferențierii pronunțării literare. Limba literară vorbită trădează zona de proveniență

² *Ibidem*, p. 135-136.

³ Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Editura Scrisul româneasc, Craiova, 1984, p. 769.

⁴ Sorin Guia, *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2014, p. 41.

⁵ Boris Cazacu, *Un aspect al cercetării interdisciplinare: Sociolingvistica*, în FD, vol. VIII, 1973, p. 11.

a subiectului vorbitor, deși majoritatea subiecților își adaptează vorbirea în funcție de statutul socio-cultural al interlocutorului și de situația de comunicare.

Apar o serie de deosebiri cauzate de vârsta subiecților vorbitori. În graiul tinerilor se regăsesc de cele mai multe ori englezisme, pe când, persoanele mai în vârstă preferă fonetismele francize. Întrucât tinerii au posibilitatea de a fi la curent cu toate schimbările care se produc, indiferent de mediu, datorită tehnologiei, factorului instructiv-educativ sau diferitelor căi de comunicare, aceștia devin responsabili de inovațiile lingvistice. Felul de a pronunța sunetele diferă, mai mult sau mai puțin, de la o comunitate lingvistică la alta.⁶

3. Variațiile lingvistice

Graiul uman este foarte diversificat, iar această varietate a limbajului arată că nu există nici măcar o limbă care să fie perfect unitară. Factorii diferențierii sincronice a limbilor sînt de natură spațială, socială și situațională. În acest sens, Eugen Coșeriu distinge între variația diatopică (care face referire la diferențierile în spațiul geografic ale unei limbi; de exemplu, dialectul aromân, subdialectul moldovenean, pentru limba română), variația diastratică (care aparține vorbitorului și privește diferențele dintre diversele straturi socioculturale ale comunității academice, cum ar fi jargoanele, argourile, limbajele profesionale) și variația diafazică (care privește adecvarea vorbirii la situații concrete de vorbire; de exemplu, limba literară, pronunțarea familiară etc.)⁷ Acestor trei tipuri de diferențe le corespund alte trei tipuri de sisteme de izoglose, mai mult sau mai puțin unitare: unitățile sintopice, numite și dialecte, întrucât reprezintă un tip particular de subunități idiomatice; unități sinstratice sau niveluri de limbă (de exemplu, limbaj cult, limbaj popular, limbaj al clasei mijlocii etc.); unități sinfatice sau stilurile de limbă (de exemplu, limbaj familiar, limbaj solemn etc.)⁸

Realizarea unei anchete dialectale nu presupune doar urmărirea varietății diatopice ci se are în vedere și perspectiva sociolingvistică, aducînd-se idei și despre variația limbajului în relație cu statutul vorbitorului înregistrat, în cadrul unei anumite tradiții istorice. Astfel, aceasta poate fi definită drept o formă specială de comunicare, care urmărește atît înregistrarea competenței idiomatice, cît și competența expresivă, capacitatea de adecvare a subiectului, adică posibilitatea de a vorbi în circumstanțe determinate.

Ancheta sociolingvistică presupune folosirea simultană a unui număr mare de informatori, de vârste și profesii diferite, originari din localitatea „studiată” sau recent stabiliți, scopul acesteia fiind de a stabili invariantele sociale ale limbii. Printre metodele de colectare a materialului, sociolingviștii enumeră observația directă staționară, interviurile scurte anonime, observația selectivă nesistematizată. Situația lingvistică concretă poate fi studiată în profunzime doar prin utilizarea succesivă a experimentului, anchetării, interviului, înregistrării vorbirii subiectului, colectării materialului scris,

⁶ Sorin Guia, *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2014, p. 41-42.

⁷ Eugen Coșeriu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*, cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Editura Știința, Chișinău, 1994, p. 102.

⁸ Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, Editura Astra Despărțământul „Timotei Cipariu”, Blaj, 2010, p. 4.

observației staționare. Chestionarul sociolingvistic începe cu întrebări de deschidere, mai ușoare, pregătitoare, dar care îi vor da de înțeles anchetatului care va fi tema discuției. Dacă chestionarul este administrat copiilor, se vor cere informații similare și în ceea ce privește părinții lor. Nu se va omite nici poziția socială a interogaților sau a părinților acestora, deoarece se știe că factorul social poate contribui atât la facilitarea impunerii unei inovații, cât și la încetinirea acestui proces, datorită unui conservatorism firesc care rezultă din nevoia indivizilor de a se conforma legilor sociale în viața cotidiană.

Unii lingviști consideră că ultima și singura subdiviziune a limbii este idiolectul, realizarea individuală a unui sistem lingvistic la nivelul fiecărui vorbitor. Termenul a fost creat de Bernard Bloch pentru a reprezenta vorbirea unei persoane care discută despre un subiect cu același interlocutor, într-o perioadă anume de timp. Idiolectul are aplicabilitate atât în sociolingvistică, cât și în dialectologie, mai ales în geografia lingvistică. Nici idiolectul nu este însă unitar, întrucât, în decursul existenței, un individ utilizează mai multe idiolecte, modificându-se odată cu experiența de viață a vorbitorului.⁹ Limba este un fenomen prin excelență social și că, în vorbirea fiecărui individ, intervin elemente din vorbirea celorlalți; există însă și specialiști care consideră că termenul în discuție „poate facilita discutarea unor probleme cum ar fi diferențierea după generații a vorbirii, în interiorul unei comunități lingvistice, sau coexistența sistemelor lingvistice în graiurile regionale.¹⁰ Importanța studierii graiurilor locale în contextul specific al culturilor populare locale este benefică, întrucât definirea granițelor dialectale subiective să se facă ținându-se cont de raportare la conștiința indivizilor, deoarece ei aparțin unui anumit tip cultural.

Subiectul vorbitor are capacitatea de a sesiza diferențele la contactul cu o altă normă, adaptându-și, totodată, pronunțarea în funcție de anchetator/interlocutor, de cerințele și de situațiile de comunicare. Într-un fel pronunță când răspunde întrebărilor indirecte (această metodă de culegere a materialului lingvistic îi poate crea ușoare stări emotive) și mult mai aproape de graiul local va vorbi în discuțiile libere sau în conversațiile cu unii membrii ai familiei. Sentimentul anchetatorului este că subiectul vorbitor încearcă să înșele, să ofere imaginea graiului său cât mai puțin diferită de norma literară.¹¹

Semnalăm o serie de constante care reprezintă tot variații lingvistice: abaterile de la normă, conștiente sau inconștiente, în acest sens, tinderea spre normă, dar necunoașterea acesteia, duce la forme de hipercorectitudine; subiecții vorbitori au conștiința deosebiriilor de grai dintre generații, în vorbirea lor apărând fenomene care denotă coexistența a două sisteme lingvistice diferite (cel al bătrânilor și cel al generației mai tinere); răspunsurile în care coexistă fonetismele literare cu cele arhaice, corectările din partea vorbitorilor, comentariile care se fac pe marginea unor termeni, sunt relevante în acest sens.¹²

⁹ Sorin Guia, *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2014, p. 53.

¹⁰ Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Probleme de dialectologie română*, Editura Centrul de multiplicare al Universității din București, 1973, p. 45.

¹¹ Sorin Guia, *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, p. 54.

¹² *Ibidem*, p. 55-56-58.

Subiectul vorbitor are o competență comunicativă în funcție de situația de comunicare, are o competență lingvistică mai largă și o performanță lingvistică mai mică. Uneori subiectul vorbitor ne oferă și informații privitoare la diferențele existente între vorbirea celor băștinași și a celor veniți din alte zone.

În cercetarea și sistematizarea aspectelor de ordin sociolingvistic, este necesar să evidențiem modul în care limba acționează asupra individului în direcția socializării și culturalizării, deoarece putem să urmărim diversitatea dialectală la nivelul comportamentului verbal individual, intrând în contact cu oameni diferiți, care aparțin unor clase sociale diferite sau asupra cărora factorii sociolingvistici (școala, instituții de stat, mass-media) au avut un impact diferit.

Prin urmare, dinamica limitelor acționează în virtutea principiului uniformizării ariilor, sub influența aceleiași dominante: forma care are circulație în limba comună, care joacă rolul unui factor de nivelare a divergențelor dialectale. Datorită relațiilor sociale, limitele anumitor particularități dialectale se pot schimba de la o generație la alta.¹³

4. Aspecte sociolingvistice identificate în regiunea Văii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud

Aspectele sociolingvistice ale cercetării sunt reprezentate de selecția subiecților vorbitori după dimensiunea distractică (cu variabilele clasa socială, studii medii, studii superioare), dimensiunea diagenarațională (cu variabilele vîrstă, sex) și dimensiunea diafazică (conversații tematice). Prin intermediul acestor variabile se va individualiza variația limbajului unui subiect vorbitor în concordanță statutul său sub influența unor factori diferiți. Alegerea subiecților după aceste variabile presupune perseverență și temacitate, întrucît subiecții vorbitori care se aflau la vîrsta senectuții cereau repetarea întrebărilor de mai multe ori pînă să ofere un răspuns, dar au existat și cazuri în care am rostit în ritm alert întrebările chestionarului, iar subiecții vorbitori ofereau impresia că anticipă întrebările și ofereau imediat răspunsurile. Din cauza oboselii și a plictiseli care conduc spre o totală lipsă de concentrare au existat cazuri în care subiecții interveneau din cînd în cînd pentru a afla dacă mai au de răspuns la multe întrebări. Au existat și unii subiecți care s-au abătut de la subiect și au oferit explicații fără nici o legătură cu răspunsul.

De asemenea, subiecții de sex feminin acceptă mai ușor să participe la studiu și se adaptează mai ușor condițiilor decît subiecții vorbitori de sex masculin. În pofida acestui fapt, am întîlnit cazuri de subiecți vorbitori de sex masculin care după ce au acceptat covenția de lucru au demonstrat a fi mai deschiși și mai vorbăreți decît subiecții vorbitori de sex feminin. O altă observație adusă subiecților vorbitori de sex masculin reprezentativi pentru vîrsta a doua surprinde timiditatea acestora care le provoca discomfort în timpul situației de comunicare, situație care a generat inițial oboseală psihică, dar care ulterior s-a remediat. Pe parcursul desfășurării anchetei am întîlnit o serie de subiecți vorbitori care la început păreau foarte cooperanți și nerăbdători să ia parte la desfășurarea studiului, dar care într-un final fie au refuzat complet participarea

---

¹³ *Ibidem*, p. 60.

la studiu, fie s-au dovedit necomunicativi. În acest sens, am observat că subiecții vorbitori au mult mai comunicativi în weekend sau în sărbătorile legale în orice moment al zilei (fie dimineața, fie seara), deoarece erau liberi de la muncă în acele zile și treburile gospodărești pe care trebuiau să le facă îi făceau să nu mai gândească și să analizeze întrebările, conversațiile tematice, afirmând inutilitatea acestora față de munca lor.

Reportofoanele reprezintă un moment foarte important în ceea ce privește evoluția anchetelor dialectale, deoarece permit reascultarea materialului înregistrat și înlătură eventualele erori care se pot produce datorită notării pe moment a aspectelor limbii. Am constatat că au existat subiecți care au fost vizibil intimidați de prezența aparatului de înregistrat, iar pentru a păstra o bună comunicare am plasat aparatul respectiv înafara razei vizuale a subiectului sau chiar am mimat închiderea lui. Am constatat că la unii informatori a existat plăcerea de a fi înregistrați, aparatul confirmând însemnătatea aparte a studiului. Subiecții vorbitorii s-au familiarizat cu existența reportofonului odată cu așa numitele înregistrări „mascate” și am avut posibilitatea de a examina comportamentul variat al acestora: de la perceperea dispozitivului ca o barieră în comunicare, la ignorarea totală a acestuia, sau chiar la interpretarea acestuia ca fiind un „stimulent”, făcându-i pe subiecți să fie foarte comunicativi. Buna desfășurare a anchetei reprezintă, de fapt, rezultatul conlucrării tuturor factorilor menționați anterior. Prin acestea semnalez faptul că datorită creării unei relații de comunicare eficientă anchetator-subiect vorbitor au existat cazuri în care o comunicare începută nu foarte promițător s-a desfășurat ulterior chiar foarte bine sau situații în care vorbitorii nu au înțeles de la început scopul anchetei, fie au fost timizi în comunicarea cu un străin, relația de comunicare s-a îmbunătățit pe parcurs. În cazul anchetelor desfășurate la domiciliul subiectului vorbitor intervenția familiei pe parcursul anchetei a fost interesantă când subiecții aflați la vârsta adolescenței le propuneau subiecților vorbitori de vîsta a doua variante literare sau neologisme.

Odată ce a fost stabilită o relație deschisă de comunicare anchetator-informator, ancheta iese din sfera unui interogatoriu și îl convinge pe subiectul vorbitor să participe activ la dialog și să dezbată idei pe diverse teme.

Bibliografie

- Cazacu, Boris, *Un aspect al cercetării interdisciplinare: Sociolingvistica*, în FD, vol. VIII, 1973.
- Guia, Sorin, *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, Editura Vsiliana '98, Iași, 2014.
- Guia, Sorin, *Elemente de dialectologie română*, Editura Vsiliana '98, Iași, 2014.
- Coșeriu, Eugen, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*, Editura Știința, Chișinău, 1994.
- Frățilă, Vasile, *Probleme de dialectologie română*, Editura Astra Despărțământul „Timotei Cipariu”, Blaj, 2010.
- Rusu, Valeriu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1984.
- Ruxăndoiu, Ionescu, Liliana, *Probleme de dialectologie română*, Editura Centrul de multiplicare al Universității din București, 1973.
- Turculeț, Adrian, *Dialectologie română*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2002.

Turculeț, Adrian, *Introducere în fonetica generală și românească*, Casa Editorială *Demiurg*, Iași, 1999.